

Sosiaali- ja terveysvaliokunta

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi yrittäjän eläkelain ja eräiden muiden lakien muuttamisesta

JOHDANTO

Vireilletulo

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi yrittäjän eläkelain ja eräiden muiden lakien muuttamisesta (HE 102/2022 vp): Asia on saapunut sosiaali- ja terveysvaliokuntaan mietinnön antamista varten.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- neuvotteleva virkamies Kirsi Terhemaa, sosiaali- ja terveysministeriö
- johtaja Mikko Kautto, Eläketurvakeskus
- lakimies Hanna Tervahauta, Kansaneläkelaitos
- johtava asiantuntija Vesa Rantahalvari, Elinkeinoelämän keskusliitto EK ry
- va.toiminnanjohtaja Anna-Sofia Nieminen, Suomen freelance-journalistit ry
- toiminnanjohtaja Marja Pahkala, Suomen Hiusyrittäjät ry
- juristi Eveliina Tuominen, Suomen Journalistiliitto ry
- lakimies Juhani Saarinen, Suomen Kuntoutusyrittäjät ry
- toimitusjohtaja Carita Orlando, Suomen Yrittäjänaiset ry
- työmarkkina-asioiden päällikkö Harri Hellstén, Suomen Yrittäjät ry
- toimitusjohtaja Suvi-Anne Siimes, Työeläkevakuuttajat TELA ry
- toiminnanjohtaja Jenni Karjalainen, Uusi työ ry
- YEL-addressin laatija, 1. allekirjoittaja Liisa Hanén
- työelämäprofessori Timo Viherkenttä

Valiokunta on saanut kirjalliset lausunnot:

- Suomen kunto- ja terveysliikuntakeskusten yhdistys SKY ry
- Akava ry
- Finlands svenska författareförening rf
- Forum Artis ry
- Hyvinvointiala HALI ry
- Kieliasiantuntijat ry
- Kunta- ja hyvinvointialuetyönantajat KT
- STTK ry
- Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry

Valiokunnan mietintö StVM 32/2022 vp

- Suomen Lääkäriliitto ry
- Taide- ja kulttuurialan ammattijärjestö TAKU ry
- Teatteri- ja mediatyöntekijöiden liitto ry

Valiokunta on saanut ilmoituksen, ei lausuttavaa:

- Finanssivalvonta

HALLITUKSEN ESITYS

Esityksessä ehdotetaan muutettaviksi yrittäjän eläkelakia. Eläketurvakeskuksesta annettua lakia ja työkyvyttömyyseläkkeellä olevien työhönpaluun edistämisestä annettua lakia.

Esityksen tavoitteena on parantaa yrittäjien eläketurvaa ja tukea yrittäjän eläkelain toimeenpanoa, jotta yrittäjän työtulo vastaisi nykyistä paremmin yrittäjän työpanoksen arvoa sekä yritystoiminnan alkuvaiheessa että toiminnan jatkuessa.

Esityksen mukaan yrittäjän eläkelaisissa säädettäisiin työtulon säännöllisestä seurannasta ja työtulon tarkistamisesta, jolloin yrittäjälle vahvistettava työtulo vastaisi nykyistä paremmin lain edellyttämää työtulon tasoa myös yritystoiminnan jatkuessa. Työtulon määritelmää ei muutettaisi, mutta sen perusteena olevia tietoja koskevaa sääntelyä tarkennettaisiin.

Lisäksi Eläketurvakeskuksesta annettuun lakiin tehtäisiin teknisluonteinen muutos ja työkyvyttömyyseläkkeellä olevien työhön paluun edistämisestä annetun lain voimassaoloaika jatkettaisiin vuoden 2024 loppuun.

Lait on tarkoitettu tulemaan voimaan 1.1.2023. Voimassaoloajan jatkamista koskevan muutoksen tulee kuitenkin tulla voimaan ennen kuin sen kohteena olevan lain voimassaolo päättyy 31.12.2022.

VALIOKUNNAN YLEISPERUSTELUT

Yleistä

Esityksen tavoitteena on parantaa yrittäjien eläketurvaa ja tukea yrittäjän eläkelain (1272/2006, YEL) toimeenpanoa niin, että yrittäjän eläkelain mukainen työtulo (YEL-työtulo) vastaa nykyistä paremmin yrittäjän työpanoksen arvoa koko yrittäjän työuran ajan. Esityksellä pyritään vähentämään niin kutsuttua alivakuuttamista eli tilannetta, jossa yrittäjän YEL-työtulon taso ei vastaa hänen työpanoksensa arvoa. Esityksen taustalla on huoli yrittäjän eläke- ja muun sosiaaliturvan jäämisestä alhaiseksi. Lisäksi tavoitteena on yhdenmukaistaa eläkelaitosten soveltamiskäytäntöä työtulon vahvistamisessa.

Esityksessä ehdotetaan lisättäväksi yrittäjän eläkelakiin säännös työtulon säännöllisestä seurannasta ja seurannassa noudatettavasta työtulon tarkistamisen menettelystä eläkelaitoksissa. Uudistuksen myötä eläkelaitoksille tulee velvollisuus tarkistaa yrittäjälle vahvistettu työtulo kolmen

Valiokunnan mietintö StVM 32/2022 vp

vuoden välein. Lisäksi esityksessä ehdotetaan täsmennettäväksi yrittäjän eläkelain sääntelyä työtulon vahvistamisessa huomioon otettavista tiedoista, jotta työtulon arviointi olisi eri eläkelaitoksissa nykyistä yhdenmukaisempaa.

Uudistuksen taustalla on vuonna 2017 sosiaali- ja terveysministeriössä käynnistetty työryhmätyö yrittäjän eläkevakuutuksen kehittämiseksi (Yrittäjän työeläketurvan kehittäminen, Työryhmän raportti, Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2019:23) sekä pääministeri Sanna Marinin hallituksen hallitusohjelmakirjaus, jonka mukaan selvitetään keinoja yrittäjän eläke- ja muun sosiaaliturvan parantamiseksi.

Sosiaali- ja terveysvaliokunta toteaa, että ehdotetut muutokset vähentävät alivakuuttamisesta seuraavia ongelmia ja parantavat yrittäjien työeläketurvan lisäksi myös yrittäjien muuta sosiaaliturvaa sairauden, työkyvyttömyyden ja vanhemmuuden varalle. Lisäksi esitys yhdenmukaistaa lain toimeenpanoa ja lisää yrittäjien yhdenvertaista kohtelua. Valiokunta pitää esitystä tarpeellisena ja tarkoituksenmukaisena ja kannattaa lakiehdotusten hyväksymistä tässä mietinnössä ehdotetuin muutoksin.

Esityksessä ehdotetaan myös jatkettavaksi työkyvyttömyyseläkkeellä olevien työhönpaluuun edistämisestä annetun lain (738/2009, ns. lepäämäänjättämislaki) voimassaoloaikaa vuoden 2024 loppuun, koska työkyvyttömyyseläkkeen lineaarisen mallin valmistelu on keskeytynyt. Vuodesta 2010 asti määräaikaisena voimassa olevan lain tarkoitus on parantaa kannusteita työkyvyttömyyseläkkeellä olevien työntekoon. Se mahdollistaa työkokeilun siten, että ansaintaraja voi ylittyä kaksi kuukautta peräkkäin ilman vaikutusta eläkkeen määrään ja maksamiseen. Lisäksi eläkkeen voi jättää lepäämään ilman eläkeoikeuden menettämistä, jos työansiot ylittävät ansaintarajan 3 kuukautta peräkkäin. Eläkkeen saa takaisin maksuun ansioiden jäädessä alle ansaintarajan.

Esityksen taustaa

Vuonna 1970 voimaan tullut yrittäjien eläkejärjestelmä on osa Suomen lakisääteisen työeläkejärjestelmän kokonaisuutta. YEL-vakuutus on pakollinen 18—68-vuotiaalle yrittäjälle, kun yritystoiminta jatkuu yhtäjaksoisesti vähintään 4 kuukautta ja yrittäjän arvioitu työtulo on vähintään 8 261,71 euroa vuodessa eli 688,48 euroa/kk vuoden 2022 indeksitasossa.

Valiokunta korostaa, että työeläkejärjestelmän kehittämisen pitkän aikavälin tavoitteena on ollut järjestelmän kattavuuden vahvistaminen. Kattavuuden vahvistaminen edellyttää järjestelmään kuulumisen pakollisuutta eli vakuutettu ei voi itse valita olla maksamatta maksuja ja sulkea itseään kollektiiviseen vastuuseen perustuvan vakuutusjärjestelmän ulkopuolelle. Samalla yksilö osallistuu pakollisilla vakuutusmaksuilla oman toimeentuloturvansa rakentamiseen.

Työeläke perustuu työuran aikaisiin ansiotuloihin, joiden perusteella on maksettu myös eläkemaksut. Yrittäjän YEL-vakuutusmaksut ja karttuva eläke perustuvat eläkelaitoksen vahvistamaan YEL-työtuloon. Myös muu yrittäjän sosiaaliturva määräytyy YEL-työtulon perusteella. Voimassa olevan 1970-luvulta peräisin olevan lain mukaan YEL-työtulon tulee vastata sellaista palkkaa, joka kohtuudella olisi maksettava, jos yrittäjän työn tekisi joku toinen yhtä ammattitaitoinen henkilö yrittäjän sijasta tai joka keskimäärin vastaa kyseisestä työstä maksettua korvausta. Työtulon on siten vastattava yrittäjän työpanoksen taloudellista arvoa.

Valiokunnan mietintö StVM 32/2022 vp

Yrittäjän työtulon määrittämistä ohjeistetaan Eläketurvakeskuksen ylläpitämissä ja julkaisemissa työtulon soveltamissuosituksissa (työtulo-ohjeet). Työtulo-ohjeet laaditaan yhteistyössä eri yrittäjäalojen järjestöjen kanssa. Ne sisältävät toimialakohtaisia suuntaviivoja yrittäjän työtulon määrittämiseksi erityisesti aloittaville yrittäjille. Ohjeessa on annettu työtulosuosituksia eri aloille esimerkiksi keskipalkan, liikevaihdon, vuosimyynnin, kokemuksen sekä vastaavien muiden seikkojen perusteella. Työtulo määritellään kuitenkin aina tapauskohtaisesti.

Finanssivalvonnan keväällä 2021 tekemän selvityksen mukaan työeläkeyhtiöiden työtulon määrittelyä koskeva ohjeistus on ollut asianmukaista ja riittävää, mutta yrittäjien työtulon arviointiin on muodostunut eläkelaitosten toimeenpanossa käytäntöjä, joiden mukaan yrittäjän työtuloa ei ole arvioitu työpanoksen mukaisesti ja yrittäjän työtulo on vahvistettu ainoastaan yrittäjän oman ilmoituksen mukaisesti. Tämän vuoksi työtulot on vahvistettu liian alhaisiksi suhteessa laissa määriteltyyn yrittäjän työpanokseen. Esityksen mukaan tilastojen perusteella vaikuttaa siltä, että alivakuuttaminen on erityisesti viime vuosina lisääntynyt.

Valiokunnan saaman selvityksen mukaan osa eläkelaitoksista on jo Finanssivalvonnan huomioiden perusteella ryhtynyt tiukentamaan työtulon määrittelyä voimassa olevan lain ja soveltamisohjeiden mukaiseksi. Valiokunta pitää näin ollen välttämättömänä, että työtulon määrittelystä ja tarkistamisesta säädetään nykyistä tarkemmin laissa, jotta työtulon arviointi olisi yhdenmukaista ja jotta tarkistamista voitaisiin ajallisesti ja määrällisesti kohtuullistaa valiokunnan jäljempänä tässä mietinnössä ehdottamalla tavalla.

Alivakuuttamisen seuraukset

Valiokunta toteaa, että hallituksen esityksessä on kattavasti kuvattu alivakuuttamisesta seuraavia ongelmia. Työeläkevakuutus kattaa vanhuudenturvan lisäksi myös työuran aikaisen työkyvyttömyyden riskin, joten alivakuuttaminen heikentää vanhuuseläkkeiden lisäksi myös yrittäjien työkyvyttömyyseläkkeitä. Lisäksi yrittäjän muu sosiaaliturva, kuten sairaus-, työttömyys- ja perheetuudet, on sidoksissa YEL-työtulon tasoon, joten alivakuuttamisen johdosta yrittäjän muukin lakisääteinen sosiaaliturva jää alhaiselle tasolle. Tämä kasvattaa yrittäjän toimeentuloriskejä eri elämäntilanteissa ja lisää julkisia menoja, koska perus- ja vähimmäistoimeentuloturva rahoitetaan verovaroin.

Alivakuuttaminen on ongelmallista myös julkisen talouden näkökulmasta, koska YEL-vakuutus rahoitetaan valtion budjettirahoituksella siltä osin kuin yrittäjien vakuutusmaksutulo ei riitä eläkkeiden maksamiseen. Hallituksen esityksen mukaan valtionosuus YEL-järjestelmään on kasvanut merkittävästi vuosikymmenen aikana. Vuonna 2010 valtionosuus oli 96,6 miljoonaa euroa, ja määrä on kasvanut vuoteen 2020 mennessä 349 miljoonaan euroon. Esityksen mukaan valtionosuus tulee edelleen kasvamaan voimakkaasti tulevana vuosikymmeninä, jos alivakuuttamiseen ei puututa. Tämä puolestaan aiheuttaa lisäpainetta valtion talouden sopeutustoimiin, veronkorotuksiin ja eläkemaksujen korotuksiin.

Alivakuuttaminen voi myös vääristää yrittäjien välistä kilpailuasetelmaa, jos osa yrittäjistä vakuuttaa työskentelynsä lain edellyttämällä työtulotasolla ja osa tätä matalammalla tasolla. Alivakuuttaminen tuo kilpailuetua itsensä alivakuuttaville yrittäjille suhteessa yrittäjiin, joiden vahvistettu työtulo vastaa lain edellyttämää tasoa.

Valiokunnan mietintö StVM 32/2022 vp

Lisäksi alivakuuttamisella voi olla vaikutusta työmarkkinoiden rakenteeseen työn hinnoittelun kautta, jos yrittäjien työtä vakuutetaan jatkuvasti ja laajamittaisesti työntekijän vastaavaa vakuuttamista alhaisemmalla tasolla. Kun vastaavaa työtä palkansaajalla teettävän työnantajan tulee maksaa lakisääteiset sosiaaliturvamaksut työntekijälle työstä maksetun palkan perusteella, alivakuuttaminen voi käytännössä ohjata valintaa sen suhteen, palkataanko työtä tekemään työntekijä vai teetetäänkö työ yrittäjällä. Valiokunta toteaa kuitenkin, että joillakin yrittäjillä voi olla vaikeuksia työllistyä, jolloin yksinyrittäjyys on vaihtoehto työttömyydelle.

Työtulon arviointi

Esityksessä ei ehdoteta muutoksia työtulon vahvistamista ja tarkistamista koskevaan yrittäjän eläkelain 112 §:n perusperiaatteeseen työtulon määrittelystä. Näin ollen vahvistetun työtulon tulee edelleen vastata yrittäjän työpanoksen taloudellista arvoa, ei yritystoiminnan taloudellista tuloa.

Esityksessä ehdotetaan kuitenkin täsmennettäväksi työtulon vahvistamista ja tarkistamista koskevaa yrittäjän eläkelain 112 §:ää siltä osin, mitä tietoja eläkelaitos käyttää työtuloja vahvistaessaan. Voimassa olevaan 112 §:ään ehdotetaan lisättäväksi uusi 2 momentti, jonka mukaan työtuloa vahvistaessaan eläkelaitos pitää palkkana ja korvauksena yksityisen sektorin kyseisen toimialan kokoaikaista työtä tekevien mediaanipalkkaa. Lisäksi säännöksen mukaan eläkelaitos ottaa huomioon muut yrittäjän työpanoksen määrää, yrittäjätoiminnan laajuutta, yrittäjän ammattitaitoa ja yrittäjän työpanoksen arvoa kuvaavat tiedot.

Säännöksen yksityiskohtaisten perustelujen mukaan eläkelaitoksen tulee käyttää työtuloa vahvistaessaan kokonaisharkintaa ja ottaa huomioon tasapainoisesti kaikki sillä olevat ja sille esitetyt tiedot. Näin ollen mediaanipalkka ei ole perustelujen mukaan ainoa tekijä, jonka perusteella työtulo arvioidaan. Yrittäjä voi myös itse esittää muuta selvitystä, jonka eläkelaitoksen tulee ottaa huomioon työtulon määrittelyssä.

Valiokunta pitää myönteisenä, että ehdotetut työtulon vahvistamisessa huomioon otettavat tiedot lisätään lakiin, jotta varmistetaan lain yhdenmukainen soveltaminen kaikissa eläkelaitoksissa. Tämä tukee yrittäjien yhdenvertaista kohtelua ja estää kilpailun vääristymistä yrittäjien kesken. Valiokunta kuitenkin toteaa, että lakiin lisättäviksi ehdotetut harkinnassa apuna käytettävät tiedot ovat sellaisia, joita jo nyt otetaan huomioon vakiintuneessa soveltamiskäytännössä ja Eläketurvakeskuksen eläkelaitoksille antamissa soveltamissuosituksissa. Esitetty lainmuutos ei siten merkittävästi muuta nykyistä ohjeistusta, mutta se antaa tukea yhdenmukaiseen työtulon määrittelyyn eri eläkelaitoksissa.

Valiokunnan asiantuntijakuulemisessa on kuitenkin kiinnitetty huomiota siihen, että ehdotetun säännöksen sanamuodosta ei käy tarpeeksi selkeästi ilmi se, että kysymyksessä on kokonaisharkinta ja että mediaanipalkan lisäksi otetaan huomioon myös muita seikkoja. Lisäksi on kiinnitetty huomiota siihen, että erityisesti aloittavien yrittäjien, yksinyrittäjien ja pienten yrittäjien mediaaniansiotaso jää usein alhaisemmaksi kuin palkansaajien mediaaniansiotaso.

Valiokunta ehdottaa säännöstä muutettavaksi jäljempänä yksityiskohtaisissa perusteluissa tarkemmin kuvatulla tavalla niin, että säännöksen sanamuoto ohjaa eläkelaitosta kokonaisarvion te-

Valiokunnan mietintö StVM 32/2022 vp

kemiseen. Kokonaisarvion osana otetaan huomioon mediaanipalkka, mutta tasapuolisesti myös muut ehdotetussa 112 §:n 2 momentissa mainitut seikat, kuten yrittäjän työpanoksen määrää, yrittäjätoiminnan laajuutta, yrittäjän ammattitaitoa ja yrittäjän työpanoksen arvoa kuvaavat tiedot, on otettava tasavertaisesti huomioon. Näin ollen YEL-työtulo voidaan asettaa mediaanipalkkaa pienemmälle tai suuremmalla tasolle yrittäjätoiminnan laadun ja laajuuden mukaan.

Valiokunta korostaa myös, että aloittavien yrittäjien työtulon arvioinnissa tulee erityisesti ottaa huomioon, että työpanoksen suuruudesta riippumatta yritystoiminnan alussa ei välttämättä synny taloudellista tulosta eikä siten maksukykyä, jolloin mediaanipalkan käyttäminen kaavamaisesti työtulon perusteena ei johda kohtuulliseen lopputulokseen.

Lisäksi valiokunta korostaa, että esityksessä ei ehdoteta muutoksia YEL-vakuutuksessa tällä hetkellä käytössä oleviin vakuutusmaksuun kohdistuviin huojennuksiin. Voimassa olevan yrittäjän eläkelain 115 §:n mukaan aloittava yrittäjä saa 22 prosentin alennuksen vakuutusmaksustaan jopa 4 vuoden ajaksi, mikä aika useimmissa tapauksissa riittää yrittäjätoiminnan vakiinnuttamiseen. Yrittäjällä on lisäksi yrittäjän eläkelain 116 §:n perusteella mahdollisuus YEL-vakuutusmaksujoustoon. Tällöin yrittäjä voi vakuuttaa eläketurvaansa suuremmalla tai pienemmällä vakuutusmaksulla vahvistettua työtuloaan muuttamatta, ja jouston ajalla eläke karttuu maksetun vakuutusmaksun mukaisesti.

Työtulojen säännönmukainen tarkistaminen

Esityksessä yrittäjän eläkelakiin ehdotetun uuden 112 a §:n mukaan kaikkien yrittäjien YEL-työtulot tarkistetaan jatkossa kolmen vuoden välein. Valiokunta pitää myönteisenä, että laki ohjaa jatkossa tarkistamaan työtulon säännöllisesti, jotta yrittäjän työtulo ei jäisi ensimmäisen arvion varaan mahdollisesti koko yrittäjäuran ajaksi.

Työtulon tarkistaminen vaikuttaa myös niiden yrittäjien työtuloihin, joilla on jo YEL-vakuutus voimassa. Tarkistus nykyisin voimassa oleviin YEL-vakuutuksiin tehtäisiin kolmen vuoden aikana. Esityksen perustelujen mukaan tarkistaminen on tarpeellisinta niille yrittäjille, joilla YEL-vakuutus on alkanut kauan aikaa sitten eikä työtuloon ole tehty tarkistuksia lainkaan tai pitkään aikaan.

Lakiehdotuksen voimaantulosäännöksen mukaan eläkelaitos tarkistaa vuoden 2023 loppuun mennessä niiden yrittäjien työtulot, joilla työtulo on alle 15 000 euroa, ellei yrittäjän työtuloon ole tehty tarkistusta muulla perusteella viimeisten kolmen kalenterivuoden aikana. Vuoden 2024 loppuun mennessä eläkelaitos tarkistaa niiden yrittäjien työtulot, joilla työtulo on välillä 15 000—25 000 euroa, ellei heidän työtuloonsa ole tehty tarkistusta viimeisten kolmen kalenterivuoden aikana. Vuoden 2025 loppuun mennessä eläkelaitos tarkistaa niiden yrittäjien työtulot, joilla työtulo on yli 25 000 euroa, ellei työtuloon ole tehty tarkistusta viimeisten kolmen kalenterivuoden aikana.

Voimaantulosäännöksen mukaan eläkelaitos voi nostaa yrittäjän vuosityötuloa korkeintaan 8 000 eurolla tai 20 prosenttia riippuen siitä, kumpi tarkoittaisi suurempaa muutosta työtuloon. Maksimikorotus minimityötulolla vakuuttaneen kuukausivakuutusmaksuun olisi tällöin noin 170 euroa.

Valiokunnan mietintö StVM 32/2022 vp

Valiokunta pitää asiantuntijakuulemisen perusteella tarkoituksenmukaisena, että tarkistamisesta seuraavien muutosten vaikutuksia kohtuullistetaan ja jaksotetaan pidemmälle aikavälille, jotta yrittäjällä on aikaa sopeuttaa toimintaansa niin, että hänellä on mahdollisuus maksaa korkeampia YEL-vakuutusmaksuja. Valiokunta katsoo, että tarkistamisen ajallinen jaksottaminen on perusteltua erityisesti sen vuoksi, että Venäjän hyökkäyssota Ukrainaan on vaikuttanut hyödykkeiden hinnan nousun vuoksi välillisesti kansalaisten ostovoimaan ja siten myös yritystoimintaan. Lisäksi yrittäjän työtulo on vakiintunut tietylle tasolle sen vuoksi, että eläkelaitokset ovat mahdollistaneet YEL-työtulon määrittämisen yrittäjien ilmoituksen mukaisesti. Yrittäjien voidaan siten olettaa luottaneen vahvistetun YEL-työtulon olevan lainmukainen.

Valiokunta ehdottaa jäljempänä yksityiskohtaisissa perusteluissa tarkemmin kuvatulla tavalla 1. lakiehdotuksen voimaantulosäännön 4 momenttia muutettavaksi niin, että tarkistamisrajoituksia sovellettaisiin kahteen ensimmäiseen lain voimaantulon jälkeen tehtävään tarkistukseen. Nämä tarkistukset voisivat olla enintään 4 000 euroa kerrallaan.

Tämä tarkoittaisi sitä, että YEL-työtulon alarajalla (vuonna 2022 8 261,71 euroa) vakuuttaneen yrittäjän vuotuinen vakuutusmaksu voisi nousta ensimmäisessä tarkistuksessa vuoden 2022 tasossa 2 955 euroon eli 246,26 euroon kuukaudessa, mikä on noin 80 euroa korkeampi kuin nykyinen vähimmäismaksutaso. Tällä työtulon korotuksella ei olisi vielä vaikutusta yrittäjän muuhun sosiaaliturvaan, mutta se kerryttäisi kuitenkin korkeampaa työeläkettä. Viimeistään kolme vuotta ensimmäisen tarkistuksen jälkeen tehtävässä toisessa tarkistuksessa työtuloa voitaisiin jälleen korottaa enintään 4 000 eurolla, jos korotus on tarpeen yrittäjän työpanoksen arvon perusteeksi saatavan tiedon perusteella. Tällöin voitaisiin saavuttaa yhteensä 8 000 euron suuruinen korotus vuotuisen työtuloon, ja sillä olisi myös muuta sosiaaliturvaa parantava vaikutus. Vuoden 2022 tasossa laskettuna 16 262 euron työtulon perusteella vuotuinen vakuutusmaksu olisi 3 919 euroa eli 326,6 euroa kuukaudessa. Tällä työtulon tasolla esimerkiksi sairausvakuutuslain mukaisen päivärahan määrä nousisi 23,5 prosenttia vähimmäistasoon nähden (30,71 euroa/pv > 37,94 euroa/pv). Valiokunta painottaa, että vakuutusmaksun suuruutta arvioitaessa on otettava huomioon, että YEL-vakuutusmaksut ovat verovähennyskelpoisia.

Yrittäjän eläke- ja sosiaaliturvajärjestelmän jatkokehittäminen

Valiokunta toteaa, että käsiteltävä oleva esitys lähinnä täsmentää yrittäjän työtulon arviointia koskevaa sääntelyä, mutta siinä ei ehdoteta laajempia muutoksia yrittäjän eläke- tai sosiaaliturvaa koskevaan sääntelyyn. Valiokunnan asiantuntijakuulemisessa on tuotu esille yrittäjän eläkelain ja yrittäjän muun sosiaaliturvan laajemmat uudistamistarpeet, jotka liittyvät yrittäjätöön ja palkansaajana toimimisen yhteensovittamiseen, apurahalla työskentelyyn sekä pienimuotoisen ja satunnaista yritystoimintaa harjoittavien tilanteeseen. Valiokunta pitää tärkeänä, että yrittäjän eläke- ja sosiaaliturvajärjestelmän laajemmat uudistamistarpeet selvitetään ja että järjestelmän kehittämistä jatketaan. (*Valiokunnan lausumaehdotus*)

Lopuksi

Hallituksen esitys on valmisteltu virkatyönä sosiaali- ja terveysministeriössä. Valmisteluun ovat osallistuneet palkansaajakeskusjärjestöt, Elinkeinoelämän keskusliitto EK ry, Eläketurvakeskus,

Valiokunnan mietintö StVM 32/2022 vp

Kansaneläkelaitos, KT Kunta- ja hyvinvointialuetyönantajat, Suomen Yrittäjät ry ja valtiovarainministeriö. Luonnoksesta hallituksen esitykseksi on pyydetty lausunto vain Finanssivalvonnalta.

Valiokunnan asiantuntijakuulemisessa on kiinnitetty runsaasti huomiota riittämättömään kuulemiseen esityksen valmistelun aikana. Valiokunta kiinnittää sosiaali- ja terveysministeriön huomiota siihen, että hyvän lainvalmistelun keskeisiin periaatteisiin kuuluu sidosryhmien riittävä kuuleminen säädösehdotuksista. Valtioneuvoston säädösvalmistelun kuulemisoppaan mukaan säädösehdotuksesta voidaan jättää kirjalliset lausunnot pyytämättä vain perustellusta syystä.

VALIOKUNNAN YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1. Laki yrittäjän eläkelain muuttamisesta

112 §. Työtulon määrä ja vahvistaminen. Valiokunta ehdottaa pykälän 2 momentin alkuun liittäväksi maininnan siitä, että työtulo vahvistetaan aina kokonaisharkinnan perusteella. Näin muutettuna pykälän sanamuoto vastaisi paremmin pykälän yksityiskohtaisia perusteluita. Lisäksi valiokunta ehdottaa muutettavaksi momentin sanamuotoa niin, että siinä kävisi ehdotettua selkeämmin ilmi, että työtulo vahvistettaessa yksityisen sektorin kyseisen toimialan kokoaikaista työtä tekevien mediaanipalkan lisäksi otetaan tasapuolisesti huomioon muut yrittäjän työpanoksen määrää, yrittäjätoiminnan laajuutta, yrittäjän ammattitaitoa ja yrittäjän työpanoksen arvoa kuvaavat tiedot.

Voimaantulo. Valiokunta ehdottaa voimaantulosäännöksen 4 momenttia muutettavaksi niin, että lain voimaantulon jälkeisellä ensimmäisellä tarkistuskerralla työtuloa voitaisiin tarkistaa enintään 4 000 euroa ylöspäin ja seuraavassa tarkistuksessa edelleen edellisellä kerralla vahvistetusta työtulosta enintään 4 000 euroa ylöspäin. Näin muutettuna yrittäjän työtuloa voitaisiin kahdella tarkistuskerralla tarkistaa yhteensä enintään 8 000 euroa ylöspäin.

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSEHDOTUS

Sosiaali- ja terveysvaliokunnan päätösehdotus:

Eduskunta hyväksyy muuttamattomana hallituksen esitykseen HE 102/2022 vp sisältyvät 2. ja 3. lakiehdotuksen.

Eduskunta hyväksyy muutettuna hallituksen esitykseen HE 102/2022 vp sisältyvän 1. lakiehdotuksen. (Valiokunnan muutosehdotukset)

Eduskunta hyväksyy yhden lausuman. (Valiokunnan lausumaehdotus)

Valiokunnan muutosehdotukset

1.

Laki

yrittäjän eläkelain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan yrittäjän eläkelain (1272/2006) 89 §:n otsikko ja 1 momentti ja 112 §, sellaisena
kuin niistä on 89 §:n 1 momentti laissa 72/2016, sekä
lisätään 95 a §:ään, sellaisena kuin se on laissa 871/2014, uusi 2 momentti ja lakiin uusi
112 a § seuraavasti:

89 §

Ansiorajojen, rahamäärien, vuotuisen työtulon ja kokonaistyötulon tarkistaminen palkkakertoimella

Tässä laissa tarkoitetut ansiorajat, rahamäärät ja rajamäärät sekä eläkelaitoksen vahvistama yrittäjän vuotuinen työtulo tarkistetaan vuosittain tammikuun alusta lukien työntekijän eläkelain 96 §:n 1 momentissa tarkoitetulla palkkakertoimella. Eläkettä laskettaessa kokonaistyötulot tarkistetaan palkkakertoimella eläkkeen alkamisvuoden tasoon. Lisäksi osittaisen varhennetun vanhuuseläkkeen jälkeen maksettavaa muuta eläkettä tai osittaisen varhennetun vanhuuseläkkeen jälkimmäistä eläkeosuutta laskettaessa osittaisen varhennetun vanhuuseläkkeen perusteen vielä myöntämättä oleva eläkeosuus tarkistetaan palkkakertoimella eläkkeen alkamisvuoden tasoon.

95 a §

Päätöksen perusteleminen

Eläkelaitoksen päätöksen työtulon vahvistamisesta tulee sisältää työtulon vahvistamisen perusteena käytetyt tiedot. Työtulon vahvistamista koskevaan päätökseen ei sovelleta hallintolain 45 §:n 2 momentin 4 kohtaa.

112 §

Työtulon määrä ja vahvistaminen

Eläkelaitos vahvistaa yrittäjälle vakuutuksen alkaessa yrittäjän työpanosta vastaavan vuotuisen työtulon. Työtulo on se palkka, joka kohtuudella olisi maksettava, jos hänen tässä laissa tarkoitettua yrittäjätoimintaansa suorittamaan olisi palkattava vastaavan ammattitaidon omaava henkilö, tai se korvaus, jonka muutoin voidaan katsoa keskimäärin vastaavan sanottua työtä.

Työtulo vahvistetaan kokonaisarvion perusteella. Työtuloa vahvistaessaan eläkelaitos pitää edellä tarkoitettuna palkkana ja korvauksena yksityisen sektorin kyseisen toimialan kokoaikaista työtä tekevien mediaanipalkkaa ja ottaa huomioon muut yrittäjän työpanoksen määrää, yrittäjätoiminnan laajuutta, yrittäjän ammattitaitoa ja yrittäjän työpanoksen arvoa kuvaavat tiedot.

Jos vakuutus alkaa sen vuoksi, että vakuutus on siirtynyt toiseen eläkelaitokseen, ei työtuloa voi ilman erityistä syytä vahvistaa aiemmasta poikkeavalle tasolle. Jos yrittäjällä on useita yritystoimintoja, hänen työtulonsa vahvistetaan näihin yritystoimintoihin yhteensä käytetyn työpanoksen perusteella. Vuotuista työtuloa ei vahvisteta 125 000 euroa suuremmaksi.

112 a §

Työtulon muutokset ja tarkistaminen

Työtuloa ei saa muuttaa takautuvasti. Työtulon saa kuitenkin muuttaa takautuvasti silloin, kun yrittäjälle myönnetään työkyvyttömyyseläke. Tällöin yrittäjän työtuloksi vahvistetaan eläketaipahdumasta alkaen se työtulo, joka vastaa yrittäjän tässä laissa tarkoitettua yrittäjätoimintaa.

Eläkelaitos tarkistaa yrittäjälle aiemmin vahvistetun työtulon joka kolmas vuosi antamalla yrittäjälle kirjallisen ehdotuksen uudesta työtulosta eläkelaitoksen saatavilla olevien 112 §:n 2 momentissa tarkoitettujen tietojen perusteella. Ehdotuksen saatuaan yrittäjä voi antaa eläkelaitokselle lisätietoja työpanoksensa taloudelliseen arvoon vaikuttavista seikoista, jolloin eläkelaitoksen tulee arvioida yrittäjän antamien uusien tietojen vaikutus työtuloon. Jos yrittäjä ei vastaa työtulosta annettuun ehdotukseen 2 viikon kuluessa ehdotuksen tiedoksisaannista eikä asiassa ilmene muutakaan työtulon arviointiin vaikuttavaa tietoa, eläkelaitos vahvistaa uuden työtulon yrittäjälle annetun ehdotuksen tarkistamisen vireille tuloa seuraavan toisen kuukauden alusta lukien.

Eläkelaitos voi tarkistaa työtulon myös ehdollisella päätöksellä, joka tulee voimaan, jos yrittäjä ei vastaa työtulosta annettuun ehdotukseen 2 viikon kuluessa ehdollisen päätöksen tiedoksisaannista. Valitusaika alkaa ehdollisen päätöksen voimaantulosta. Ehdollinen päätös raukeaa, jos yrittäjä vastaa työtulosta annettuun ehdotukseen 2 viikon kuluessa ehdollisen päätöksen tiedoksisaannista. Jos yrittäjälle vahvistettu työtulo muuttuisi tarkistuksen yhteydessä enintään 5 prosenttia aiemmasta, eläkelaitos ei tee ehdotusta uudesta työtulosta.

Yrittäjän vuotuinen työtulo voidaan tarkistaa myös yrittäjän hakemuksesta tai eläkelaitoksen aloitteesta, jos työtuloon vaikuttavat seikat muusta syystä olennaisesti muuttuvat.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 ja sitä sovelletaan työtulon vahvistamiseen, joka tehdään lain voimaantulon jälkeen.

Sen estämättä, mitä 112 ja 112 a §:ssä säädetään, ennen lain voimaan tuloa alkaneen vakuutuksen työtulo tarkistetaan 112 a §:n mukaisesti kolmen vuoden kuluessa lain voimaan tulosta. Elä-

Valiokunnan mietintö StVM 32/2022 vp

kelaitos tarkistaa vuoden 2023 loppuun mennessä niiden yrittäjien työtulot, joilla työtulo on alle 15 000 euroa, jollei yrittäjän työtuloon ole tehty olennaista tarkistusta viimeisen kolmen kalenterivuoden aikana. Eläkelaitos tarkistaa vuoden 2024 loppuun mennessä niiden yrittäjien työtulot joilla työtulo on alle 25 000 euroa, jollei yrittäjän työtuloon ole tehty olennaista tarkistusta viimeisen kolmen kalenterivuoden aikana. Eläkelaitos tarkistaa vuoden 2025 loppuun mennessä niiden yrittäjien työtulot, joilla työtulo on yli 25 000 euroa, jollei työtuloon ole tehty olennaista tarkistusta viimeisen kolmen kalenterivuoden aikana.

Eläkelaitos ilmoittaa 12 kuukauden kuluessa tämän lain voimaantulosta tulevasta tarkistamisesta kaikille niille yrittäjille, joilla on voimassa oleva tämän lain voimaan tullessa voimassa olleiden säännösten mukainen vakuutus kyseisessä eläkelaitoksessa.

Työtuloa, joka on vahvistettu edellisen kerran ennen tämän lain voimaantuloa, voidaan **tämän lain voimaantulon jälkeen tapahtuvalla ensimmäisellä tarkistuskerralla tarkistaa enintään 4 000 euroa ylöspäin ja toisella tarkistuskerralla edellisellä kerralla vahvistetusta työtulosta enintään 4 000 euroa ylöspäin. Tästä tarkistusmäärästä** voidaan poiketa ylöspäin yrittäjän suostumuksella.

2.

Laki

Eläketurvakeskuksesta annetun lain 2 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan Eläketurvakeskuksesta annetun lain (397/2006) 2 §:n 1 momentin 6 ja 7 kohta, sellaisena kuin niistä on viimeksi mainittu laissa 901/2014, sekä
lisätään 2 §:n 1 momenttiin, sellaisena kuin se on osaksi laeissa 1111/2007, 901/2014 ja 1263/2016, uusi 8 kohta seuraavasti:

2 §

Eläketurvakeskuksen tehtävät

Eläketurvakeskuksen tehtävänä on:

6) antaa eläkelaitoksille suosituksia yhdenmukaisen soveltamiskäytännön varmistamiseksi yksityisten alojen työeläkelakien, niiden nojalla annettujen asetusten ja muiden määräysten soveltamisesta;

7) tiedottaa ja antaa neuvontaa työeläkkeistä ottaen kuitenkin huomioon, mitä työntekijän eläkelain 211 §:ssä ja yrittäjän eläkelain (1272/2006) 153 §:ssä säädetään; sekä

Valiokunnan mietintö StVM 32/2022 vp

8) ylläpitää ja kehittää 6 kohdassa tarkoitettujen suositusten tukena yrittäjän eläkelain 112 §:n 2 momentissa tarkoitettua työtulon määrittämisessä tarvittavaa tietopohjaa.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä _____ kuuta 20 ____.

3.

Laki

työkyvyttömyyseläkkeellä olevien työhönpaluun edistämisestä annetun lain 12 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan työkyvyttömyyseläkkeellä olevien työhönpaluun edistämisestä annetun lain (738/2009) 12 §:n 1 momentti, sellaisena kuin se on laissa 1154/2020, seuraavasti:

12 §

Voimaantulo

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä tammikuuta 2010 ja on voimassa 31 päivään joulukuuta 2024.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä _____ kuuta 20 ____.

Valiokunnan lausumaehdotus

Eduskunta edellyttää, että valtioneuvosto selvittää yrittäjän eläke- ja sosiaaliturvajärjestelmän laajemmat muutostarpeet ja että järjestelmän kehittämistä jatketaan.

Valiokunnan mietintö StVM 32/2022 vp

Helsingissä 29.11.2022

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Markus Lohi kesk
jäsen Pekka Aittakumpu kesk
jäsen Kim Berg sd (osittain)
jäsen Kaisa Juuso ps (osittain)
jäsen Arja Juvonen ps (osittain)
jäsen Pia Kauma kok
jäsen Terhi Koulumies kok
jäsen Merja Kyllönen vas
jäsen Aki Lindén sd
jäsen Hanna-Leena Mattila kesk
jäsen Ilmari Nurminen sd
jäsen Veronica Rehn-Kivi r
jäsen Minna Reijonen ps (osittain)
jäsen Heidi Viljanen sd
varajäsen Aino-Kaisa Pekonen vas

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Sanna Pekkarinen

Valiokunnan mietintö StVM 32/2022 vp
Vastalause /kok

Vastalause

Perustelut

Yrittäjän eläketuloa koskevan esityksen tavoitteena on parantaa yrittäjien eläketurvaa ja tukea yrittäjän eläkelain toimeenpanoa, jotta yrittäjän työtulo vastaisi nykyistä paremmin yrittäjän työpanoksen arvoa sekä yritystoiminnan alkuvaiheessa että toiminnan jatkuessa.

Esityksen mukaan yrittäjän eläkelaisissa säädettäisiin työtulon säännöllisestä seurannasta ja työtulon tarkistamisesta, jolloin yrittäjälle vahvistettava työtulo vastaisi nykyistä paremmin lain edellyttämää työtulon tasoa myös yritystoiminnan jatkuessa. Työtulon määritelmää ei muutettaisi, mutta sen perusteena olevia tietoja koskevaa sääntelyä tarkennettaisiin.

Yrittäjän eläkelain täsmennyksellä pyritään parantamaan yrittäjän sosiaaliturvaa, vähentämään alivakuuttamisesta aiheutuvia ongelmia sekä edistämään eläkejärjestelmän uskottavuutta. Kokoomus näkee, että yrittäjän eläkelain osalta on tarpeen tehdä muutoksia, mutta esittää samalla vakavan huolen esityksen vaikutuksista monien, erityisesti pienyrittäjien arkeen.

Kokoomuksen mielestä esityksen valmistelua on ensinnäkin kritisoidava siitä, että normaaliin lainvalmisteluun kuuluvaa kunnollista lausuntokierrosta ei järjestetty. Lausuntomenettely on pakollinen osa jokaista lainvalmisteluprosessia lainvalmisteluohjeisiin sisältyvän säädösvalmistelun kuulemisoppaan mukaan (kohta 2.3.1). Yrittäjien ja muiden sidosryhmien ääntä ei kuultu huolellisesti valmistelun yhteydessä, mikä lienee osaltaan vaikuttanut siihen, että esitys on herättänyt paljon keskustelua ja huolta.

Kokoomus kiinnittää huomiota siihen, että uudistuksen ajoitus osoittaa hallitukselta todella huonoa harkintaa ja osoittaa jälleen hallituksen ymmärtämättömyyttä yrittäjyyttä koskevissa kysymyksissä. Yrittäjät ovat kärsineet monella tapaa koronarajoituksista, ja nyt yritysten toimintaa haastavat kohonneet kustannukset sekä kuluttajien lisääntyvä varovaisuus. On tarpeen, että YEL-järjestelmää uudistetaan, mutta erityisesti kustannusten ollessa korkealla tasolla tulisi varmistaa, että yritysten kustannuksia ei samaan aikaan paisuteta tavalla, joka pahimmillaan johtaa yritystoiminnan loppumiseen.

YEL-järjestelmää on tarpeen uudistaa, sillä veronmaksajien maksurasite julkiselle taloudelle on merkittävä ja kasvaa ennusteiden mukaan voimakkaasti lähitulevaisuudessa. YEL-järjestelmä on jakojärjestelmä, eli TyEL-järjestelmän tapaan varoja ei rahastoida. Järjestelmän rahoitus on epätasapainossa eivätkä saadut vakuutusmaksut riitä kattamaan maksussa olevia eläkkeitä. Valtion budjetista kustannetaan maksussa olevista eläkkeistä se osuus, jota yrittäjien eläkemaksut YEL-eläkelaitoksille eivät riitä kattamaan. Veronmaksajien maksama osuus yrittäjien eläkkeistä on noussut viime vuosina voimakkaasti ja on tällä hetkellä noin 400 miljoonaa euroa. Kasvun ennakoidaan jatkuvan voimakkaana myös tulevina vuosina.

Alivakuuttaminen on kehittynyt työeläkevakuutusyhtiöiden soveltamiskäytännön kautta, sillä ne ovat vahvistaneet työtuloja suoraan yrittäjän oman ilmoituksen perusteella arvioimatta riittävästi työpanoksen todellista arvoa. Vastuu työtulon vahvistamisesta on vakuutuksen myöntävällä työ-

Valiokunnan mietintö StVM 32/2022 vp
Vastalause /kok

eläkevakuutusyhtiöllä, eikä menettely ole vastannut lain vaatimuksia. Finanssivalvonta on kiinnittänyt asiaan huomiota ja edellyttänyt työeläkevakuutusyhtiöiltä toimenpiteitä. Alivakuuttamisen poistaminen on välttämätöntä uskottavan eläkejärjestelmän ylläpitämiseksi ja rahoituksellisten haasteiden ratkomiseksi.

Hallituksen esityksellä täsmennettäisiin työtulon määrittämisen kriteerejä. Työtuloa vahvistettaessa käytettävä palkka tai korvaus määräytyisi yksityisen sektorin kyseisen toimialan kokoaikaisesta työstä tekevien mediaanipalkan perusteella. Tämän lisäksi eläkelaitos ottaisi huomioon muut yrittäjän työpanoksen määrää, yrittäjätoiminnan laajuutta, yrittäjän ammattitaitoa ja yrittäjän työpanoksen arvoa kuvaavat tiedot. Saman toimialan mediaanipalkkaan sidottu kaavamainen työtulon määrittely on kuitenkin ongelmallista. Mediaani on toimialan keskiluku, jonka ympärillä hajonta toimialalla palkoissa on usein erittäin laajaa. Hajontaa on niin maantieteellisesti, yritysten koon mukaan tai toiminnan laadun perusteella. Aukotonta, objektiivista ja kaavamaisista tapaa määrittellä oikeaa yrittäjän työpanosta vastaavaa palkkaa on käytännössä mahdotonta tehdä. Siksi yrittäjän näkemyksellä on oltava painoarvoa.

Myös lukuissa lausunnoissa on kiinnitetty huomiota siihen, että esityksen 112 §:n 2 momentista tulisi ilmetä selkeämmin, että työtuloa ei voida arvioida pelkästään mediaanipalkkojen perusteella, vaan myös muut asiaan vaikuttavat tiedot on välttämätöntä huomioida kunkin yrittäjän työtulossa. Tämä on ollut muun muassa Suomen Yrittäjien keskeinen viesti esityksen osalta. On välttämätöntä varmistaa, että toimialan mediaania ei sovelleta liian kaavamaisesti. Yrittäjän äänellä tulee olla painoarvoa.

Valiokunnan saamien tietojen perusteella 44 % yksinyrittäjistä ansaitsee enintään 2 000 euroa/kk bruttona eli he ovat varsin pienituloisia. Yrittäjyyteen kohdistuvat uudet merkittävät kulut vaarantavat silloin koko yritystoiminnan jatkamisen edellytykset. Journalistiliiton tekemien työmarkkinatutkimusten mukaan itsensä työllistävän journalistin keskimääräinen ansio Suomessa on vain puolet työsuhteisen journalistin keskimääräisestä ansiosta.

Vaikka pienintä työtuloa maksavan yrittäjän YEL-kuukausimaksu tuplaantuisi, yrittäjän eläke ei nousisi edes takuueläkkeen rajan (885 euroa/kk) yli, vaikka YEL-maksu lähes tuplaantuisi. Yrittäjän sairauspäiväraha nousisi yhdeksällä eurolla, mikä on marginaalinen korotus suhteessa tuplamaksuun kuukausittain. Yrittäjä siirtyisi kyllä työttömyysturvan peruspäivärahan piiriin, jos hän täyttäisi työssäoloehdon, mutta saman sosiaaliturvan ja eläkkeen saisi Suomessa muutenkin jokainen, vaikka ei tekisi päivääkään töitä. Jos yrittäjän työtulo lähes kolminkertaistuisi ja hän lopettaisi "alivakuuttamisen", hän pääsisi juuri takuueläkkeen rajan yli, mutta sosiaaliturva ei edelleenkään paranisi samassa suhteessa maksutasoon.

Jos yrittäjä pystyisi 2 000 euron/kk bruttoansioistaan maksamaan vaadittavan 413 euroa/kk, ei hänen sosiaaliturvansa taso olisi siis missään suhteessa hänen maksamaansa vakuutusmaksuun. Kuukausimaksun määrä olisi sen sijaan niin suuri, että se ajaisi monta yrittäjää köyhyysloukkuun eikä tarjoaisi heille kuin minimaalisesti parempaa sosiaaliturvaa kuin pienin YEL-maksu eikä myöskään parempaa työttömyysturvaa. Pienissä tuloluokissa saatava verovähennyshyöty olisi myös marginaalinen, mikä asettaisi pienituloisen yrittäjän huonompaan asemaan suurituloiseen verrattuna. Kokoomus on tyytyväinen siihen, että hallituksen alkuperäistä esitystä lievennettiin hieman valiokunnassa. Kokoomuksen mielestä yrittäjän omaa arviota pitäisi vielä voimak-

Valiokunnan mietintö StVM 32/2022 vp
Vastalause /kok

kaammin painottaa laissa. Työtulon kokonaisarvioinnissa on huomioitava yrittäjän tosiasiallinen tilanne. Työtulon määrittäminen ei saa johtaa yrittäjälle ylimitoitettuun työtuloarvioon ja siten yritystoiminnan taloudellisten edellytysten merkittävään heikentymiseen. Yrittäjän tilanteen arvioinnissa yrittäjän antamat tiedot omasta tilanteestaan ja yritystoiminnastaan on otettava huomioon.

Yrittäjän eläkelain jatkokehittämiselle jää tarve tulevalla hallituskaudella. Useissa lausunnoissa todetaan, että yrittäjän eläkelaki kaipaa kokonaisuudistusta, joka ottaisi aidosti huomioon yrittäjätulojen antaman toimeentulon, apurahan varassa toimimisen ja sosiaaliturvan yhteensovittamisen. Pitkällä aikavälillä eläkejärjestelmän rahoituksen kestävyyttä on tarpeen parantaa myös muilla keinoin. Esimerkiksi rahastoinnin mahdollisuuksia on lukuisissa lausunnoissa tuotu esiin yhtenä ratkaisuna, ja sen selvittämistä tulisi jatkaa. Rahastointi lisäisi eläkejärjestelmän kestävyyttä ja olisi parannus myös sukupolvien välisen oikeudenmukaisuuden kannalta, jottei maksu- rasite muodostu tulevaisuudessa kohtuuttomaksi.

Ehdotus

Edellä olevan perusteella ehdotamme,

että 2.—4. lakiehdotus hyväksytään valiokunnan mietinnön mukaisena,

että 1. lakiehdotus hyväksytään muutoin valiokunnan mietinnön mukaisena paitsi 112 § muutettuna seuraavasti. (*Vastalauseen muutosehdotukset*)

että hyväksytään yksi lausuma. (*Vastalauseen lausumaehdotus*)

Vastalauseen muutosehdotukset

1. lakiehdotus

112 §

Työtulon määrä ja vahvistaminen

(1 mom. kuten StVM)

Työtulo vahvistetaan kokonaisarvion perusteella. Kokonaisarviossa on huomioitava yrittäjän tosiasiallinen tilanne. Työtuloa vahvistaessaan eläkelaitos pitää edellä tarkoitettuna palkkana ja korvauksena yksityisen sektorin kyseisen toimialan kokoaikaista työtä tekevien mediaanipalkkaa ja ottaa huomioon muut yrittäjän ilmoittamat työpanoksen määrää, yrittäjätoiminnan laajuutta, yrittäjän ammattitaitoa ja yrittäjän työpanoksen arvoa kuvaavat tiedot.

(3 mom. kuten StVM)

Valiokunnan mietintö StVM 32/2022 vp
Vastalause /kok

Vastalauseen lausumaehdotus

Eduskunta edellyttää, että valtioneuvosto jatkaa yrittäjän eläke- ja sosiaaliturvajärjestelmän laajempaa uudistustyötä, jonka tavoitteena on turvata yrittäjälle eläke- ja sosiaaliturva sekä selvittää mahdollisuus myös yrittäjien eläkevarojen rahastoimiseksi.

Helsingissä 29.11.2022

Terhi Koulumies kok
Pia Kauma kok